

MAKK FERENC (1940–2018)

Megszoktuk Szegeden, hogy Makk Ferenc élete egyet jelent az egyetemmel és a középkortudománnyal, így nem számoltunk vele, hogy bármi képes lehet felszámolni ezt az összeforrottságot. Ezért ért felkészületlenül és letaglózó erővel a halálhíre mindenkit körünkben. E sorok írójaként negyven évi közeli ismeretség, tanítványi és munkatársi viszony, majd hovatovább bizalmas baráti kapcsolat indít arra most és rendeli elháríthatatlan kötelezettséggé, hogy immár lezárt múlt visszatekintésében idézzem magunk elé Makk Ferenc alakját és pályáját.

Baján született 1940. december 1-jén. Nehéz történelmi években, szerény életviszonyok között élő munkáscsaládban cseperedett fel. A felnevelkedése során kapott gondoskodásra egész élete során szeretettel és nagy hálaérzettel gondolt vissza. Szüleiéről – különösen édesanyjáról –, valamint hűgairól mindig érzelmeteli erős ragaszkodással beszélt. A rendezett családi kapcsolatok alapvető értéket képviseltek szemében. Kötődése szülővárosához és ottani iskoláihoz ugyancsak mindvégig eleven maradt. Különösen a ciszter múlttal rendelkező III. Béla Gimnáziumban töltött éveit tekintette szellemi épülése tekintetében meghatározónak, ahol az ötvenes évek nehéz viszonyai közepette is kiváló tanári kar tett magas szinten eleget feladatainak. Szellemének formálódásában meghatározó szerepe volt sokat és hálával emlegetett történelemtanárának, Gergely Ferencnek. Egész életében számon tartotta bajai iskolatársait, pályatársait és mindazokat, akikkel fiatalságuk közös *alma matere* összekötötte őt. 1959-ben Szegedre került egyetemre, ahol bölcsészhallgatóként először történelem és magyar szakon folytatott tanulmányokat, majd röviddel később szakmódosítással a történelem mellé a latin és az ógörög szakokat vette fel. Bár évtizedek múltán többször keserűen emlékezett vissza az akkori történészképzés torz szemléletére és alacsony szakmai színvonalára, ennek ellenére mégis későbbi sorsát alapvetően formáló fontos impulzusok érték. A korszak kiváló ókortudósai közül Hahn István és különösen Szádeczky-Kardoss Samu gyakoroltak rá nagy hatást. Utóbbit mindvégig mesterének, első mentorának és számos vonatkozásban példaképének tekintette. A Szádeczky-féle szellemi hagyaték elevenen tartását, ápolását és megbecsülését mindvégig feladatának tartotta. Egyetemi évei másik meghatározó mozzanata annak a legendás és sűrű tartó barátságának a kialakulása volt, amely személyét Kristó Gyulával, a magyar medievisztika meghatározó jelentőségű tudósával összekötötte. Évtizedeken át alkotótársakként, műhely- és iskolateremtő szövetségeseikként, megannyi projekt, sorozat, szellemi vállalkozás, műhely és kutatócsoport közös elindítójaként, kivitelezőjeként és gondozójaként működtek együtt.

Végzését követően – egyéves középiskolai tanárkodás után – 1966-ban került vissza az egyetemre, ahol azután 52 éven át tevékenykedett. Pályája első

szakaszában egészen 1983-ig Szádeczky-Kardoss Samu irányítása alatt dolgozott a Klasszika-filológiai Tanszéken. Latint és ógörögöt tanított, részt vett a történelemek latin oktatásában, és antik történeti szövegek feldolgozásával is foglalkozott (*Sallustius*). Kutatómunkájában ugyanakkor – nyilvánvalóan a Kristó Gyulához fűződő barátságából és munkakapcsolatából eredően – mind jelentékenyebb részt képvisel a középkori magyar történelem forrásainak tanulmányozása, kérdéseinek kutatása. Az 1970-es évek elején Kristó Gyula és Szegfű László mellett részese volt az Árpád-kori helynevek adattárszerű feldolgozásának, majd pedig a forrásnyelvek terén szerzett kitűnő felkészültségének köszönhetően neve hamarosan a 12. századi magyar história elsőrangú és megkerülhetetlen specializációjaként vált ismertté. Minthogy ezen időszakra vonatkozólag képviselik a legnagyobb súlyt a bizánci források, görögstudása itt kamatozott a leginkább. Kutatásai jóvoltából az addig a magyar történelem legszintelenebb és legjellegtelenebbként kezelt 12. század világa sok elemében árnyalt és magvas tartalommal kitöltődő, a korabeli középkori Európa hatalmi rendszerébe pontosan beillesztett, önálló érdekeket követő és érvényesítő, életteli alakzatként elevenedett meg, amely eredmény Makk Ferenc történetírói munkásságának alighanem a legmaradandóbb részét képezi. Kandidátusi fokozatát a 12. századi magyar és bizánci kapcsolattörténet összegző feldolgozásával 1978-ban szerezte meg. A korszakra vonatkozó magyar és angol nyelvű könyvei, valamint az ide kapcsolódó részkérdéseket taglaló tanulmányai sokat idézett alkotások a világban, és valószínűleg még hosszú ideig azok is maradnak.

Tizenhét év után az 1980-as évek elején elhagyta a Klasszika-filológiai Tanszéket, s Kristó Gyulától átvette a történeti segédtudományi munkacsoport irányítását, amelyet 1984-ben önálló tanszékké szervezett. Innentől kezdve szerepe az egyetemen a történelemszakképzéshez kapcsolódott, s oroszlánrészt vállalt a középkortudományi oktatás felfuttatásában. Kristóval való együttműködésük révén néhány éven belül a hazai középkorkutatás elismert, fontos műhelye és iskolája formálódott ki Szegeden. Ennek kialakuló keretei között korszakos alkotások, kézikönyvek, tudományos sorozatokat kitöltő kötetek sokasága született meg, legyen elég itt csak a *Korai magyar történeti lexikonra*, az *Anjou-kori oklevéltár*ra, továbbá a *Szegedi Középkortörténeti Könyvtár* kötetekre utalni. Új tanszéke számos friss kihívás elé állította. Korábban önálló tárgyként Szegeden nem tanított kurzusok sorát vezette be, amelyek tematikáját a tőle megszokott igényességgel és alaposággal jobbra maga alakította ki. Olvasottsága, sokoldalú műveltsége, szakmai kíváncsisága, cselekvőereje, illetve nagy teherbírása egyaránt alkalmassá tették a folyamatos szellemi megújulásra. Az általa kidolgozott *Bevezetés a történettudományba* kurzus tartalma a teoretikus kérdések iránti érzékéről és fogékonyságáról árulkodik, de rövid idő alatt nagy mélységig beleásta magát a

közgyűjteményi ismeretek világába is. Kiváló áttekintő és rendszerező képességének köszönhetően – egyszersmind elméleti érzékenységnek is tanúbizonyságát adva – oktatási palettáján új színként tűnt fel a *Forrástani ismeretek* címet viselő kurzusa. Kínosan ügyelt arra, hogy ezen általános bevezető tárgyai kapcsán ne érhesse a középkor iránti egyoldalú súlyozás vádja, ezért példáit, fő tematikai elemeit, kiadott szemelvényeit és szakirodalmát nagyon sokszor új- és legújabb kori történeti problematikára alapozta. Fentiekén kívül rendszeresen nagyelőadásokat tartott a történeti segédtudományok tárgykörében, tanított bizantinológiát, és vezetett paleográfiai és forráselemzési gyakorlatokat. Jó gazdaként ugyancsak nagy gondot fordított az általa 21 éven át irányított segédtudományi tanszékhez kötődő további részdiszciplínák magas színvonalú oktatásának felügyeletére, legyen szó akár szakmethodikáról, művészettörténetről vagy éppen történeti informatikáról. Tanszéke fontos otthonát jelentette a középkortudomány utánpótlásáról gondoskodó, két évtizeden át fél szakként működtetett medievisztikai képzésnek, akárcsak az országban elsőként elindult középkortudományi doktori programnak. Utóbbi 2000 és 2012 között vezette. Nagyra értékelte a tehetséges fiatalokat, szakmai kibontakozásukat önzetlenül pártfogolta.

Makk Ferenc szakmai munkásságában az 1980-as évektől meghatározóvá vált a magyar középkor kutatása. Akadémiai doktori címét a 10–12. századi magyar külpolitikát összefoglaló értekezésének megvédésével 1990-ben szerzte, amelynek nyomán 1992-ben kapott egyetemi tanári kinevezést. Pályája utolsó két évtizedében szakmai érdeklődése nagyrészt a korai magyar történelem kérdései felé fordult, amit oktatói palettáján *Az Uráltól a Kárpátokig*, valamint a *Turulmadártól a kettős keresztig* címmel rendszeresen meghirdetett, s mindig nagy kedvvel vitt előadás-sorozatai jeleztek. Forrásismeretének, kivételesen megbízható latin és görög tudásának, továbbá sokoldalú felkészültségének köszönhetően a történész szakma egyre inkább a magyar őstörténet elfogadott, nagy tekintélyű szakértőjeként tekintett rá, akinek véleménye rendre hangot kapott mind a korai magyar történelem kérdései körül támadt vitákban, mind pedig az ilyen tárgyú tudományos fokozatszerzési eljárásokban.

Makk Ferenc kitűnő szervező és fáradhatatlan közéleti ember volt. Szerepet vállalt az egyetemen dékánhelyettesként, tudományos bizottságok elnökeként, kutatócsoportok irányítójaként, kulturális egyesületi vezetőként, kuratóriumok elnökeként, szerkesztőbizottságok tagjaként, így huzamos időn át a *Századok* folyóiratnál is. Országos testületekben is rendszeresen teljesített feladatokat, amelyek közül kiemelkedő volt elnöki működése a Magyar Tudományos Akadémia Történettudományi Bizottsága élén 2008 és 2011 között, amelyet közmegelegedésre a tőle megszokott megbízhatósággal látott el. Kristó Gyula halála után számos területen felvállalta közös munkájuk eredményeinek továbbvitelét, ami

messze nem újabb pozíciók szerzését jelentette számára, hanem sokkal inkább erejét súlyosan próbára tevő és kimerítő feladatellátást. Nem pihent meg sem a 65., sem a 70. életévét elérve. Bár nyugdíjba vonult, *professor emeritusként* igyekezett változatlan intenzitással megfelelni sokrétű tudományos, egyetemi és közéleti teendőinek. Érdeklődése nem lanyhult sem szakmájának új kutatási eredményei, sem az egyetemi élet történései iránt. Egykori tanítványai, doktorandusz hallgatói, illetve volt kollégái és pályatársai sorával tartott fenn mindvégig élénk személyes kapcsolatokat.

Könnyen megnyíló, jóindulatú és bizalmat sugárzó személyiségéből eredően Makk Ferencet széles körben kedvelték az egyetemi és a tudományos világban egyaránt. Bár alapos, kritikus és őszinte ítésez volt, soha nem adott okot arra, hogy tartsanak vagy féljenek tőle. Korrektsége és egyszerű tárgyilagossága okán könnyű volt jó emberi viszonyt fenntartani vele. Mentés volt a kérkedéstől, nem szerette a tekintélyelvűséget, természetétől fogva idegenkedett minden hiú és nagyképű hivalkodástól. S noha mindig kész volt határozottan kiállni véleménye és hittel vallott igaza mellett, ezzel együtt soha nem esett nehezeére elismeréssel adózni mások teljesítménye és eredményei előtt. Munkássága és életműve a magyar középkortudomány megbecsülendő és maradandó értéke, s hitem szerint mindazok, akik előtt Makk Ferenc szakmai teljesítménye, helytállása és tisztessége példaként áll, sokáig fogják kegyelettel őrizni és ápolni szeretett és nagyra becsült alakjának emlékét.

Almási Tibor